

УДК 378.018.43:004-057.875

С.Ф. БОБРОВИЦЬКА, О.В. СЕМЕНІХІНА

СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

© Бобровицька С.Ф., 2019

<http://orcid.org/0000-0021-0037-1584>

© Семеніхіна О.В., 2019

<http://orcid.org/0000-0021-0037-1584>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.62.03>

У статті представлено практичний стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності. Встановлено, що професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів сьогодні зумовлена динамічними перетвореннями, що відбуваються в соціально-економічній, політичній сфері суспільства та в освітній галузі. Обґрунтовано необхідність вдосконалення підготовки майбутніх вчителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів. За результатами аналізу науково-методичних та науково-педагогічних досліджень підтверджено, що рівень професійної підготовки вчителів початкової школи суттєво впливає на їх готовність використовувати інформаційні технології в процесі навчання інших. Підтверджено фрагментарність наукових досліджень щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності. Представлено результати опитування працюючих і майбутніх учителів початкових класів, що підтверджують важливість для них здатності використовувати електронні освітні ресурси та сприймати їх як інструмент формування в учнів навичок їх використання протягом усього життя. Результати опитування свідчать про різний рівень підготовки майбутніх учителів до використання електронних освітніх ресурсів на практиці: підтверджено потенційний попит студентів на використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності; усвідомлення необхідності комп'ютерної грамотності в діяльності вчителя початкової школи, шкідливості надмірного використання комп'ютерної техніки; виявлено різносторонній рівень підготовки майбутніх учителів до використання електронних освітніх ресурсів. Підтверджено потенційний запит студентів на їхнє використання у професійній діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі початкових класів, електронні освітні ресурси, готовність до використання електронних освітніх ресурсів, професійна діяльність.

Bobrovytska S.F., Semenikhina O.V. Training Future Primary School Teachers to Apply Electronic Educational Resources in Professional Activities: the State of the Problem Development

The article presents the results of surveys of future primary school teachers, confirming the importance for teachers the ability to operate such resources and perceive them as a tool for developing students' lifelong skills, and highlights the need to improve the training of future primary school teachers in using electronic educational resources. The analysis of scientific works showed that the level of teachers' professional activity, including primary school teachers, affects significantly the willingness to use information technology in the learning process. Researchers agree that with the gradual development of computer software, portable devices are used, they provide the ability to receive information quickly in various formats. Teachers need to use their potential to develop learners' intellectual and creative abilities. At the same time, the analysis of pedagogical researches shows the inconsistency of scientific researches about future primary school teachers who use electronic educational resources in professional activities. It is established that the professional training of future primary school teachers today is due to the dynamic transformations taking place in the socio-economic, political sphere of society and in the field of education. Initiated educational reforms in Ukraine and European trends in teachers' training to use information technology in professional activities at the primary school stage is important. The results indicate a diverse level of future teachers' preparation for use electronic educational resources in practice. Thus, the survey data confirmed the potential demand for future teachers to use electronic educational resources in professional activities.

Key words: professional training, future primary school teachers, electronic educational resources, professional activity.

Постановка проблеми. Поширення інформаційних технологій і засобів, вимушене використання засобів інтернет для організації навчання в умовах карантину, потреба удосконалення методик навчання обумовлюють переосмислення професійної підготовки вчителя, який сьогодні відповідно до соціальних запитів має бути підготовленим до використання технологічних засобів, у т.ч. електронних, з метою всебічного розвитку особистості учнів, їх адаптації до життя в інформаційному світі.

Зазначене обумовлює важливість для вчителя здатності оперувати електронними освітніми ресурсами і сприймати їх як інструмент формування в учнів навичок, важливих упродовж життя та для професійної реалізації, й актуалізує потребу вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження слугують наукові праці, у яких обґрунтовано основні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах розвитку

інформаційного суспільства (О. Акімова, Н. Глузман, О. Дубасенюк, А. Крижановський, О. Пометун, О. Савченко, Л. Хомич та ін.); висвітлено теоретико-практичні засади ефективності використання інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення в освітньому процесі (В. Биков, І. Богданова, М. Жалдак, В. Лапінський, С. Литвинова, Н. Морзе, О. Семеніхіна та ін.).

Також уточнено окремі аспекти впровадження у початкову школу електронних дидактичних матеріалів (О. Кивлюк, Г. Краснова, Г. Лаврентьєва, О. Микитюк, Н. Олефіренко, Н. Янц, Д. Махер (D. Maher), Р. Фелпс (R. Phelps), Н. Юрейн (N. Urane), М. Лі (M. Lee) та ін.); розкрито окремі питання підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання спеціалізованих засобів електронної лінгвометодики (І. Хижняк); застосування різних, у т.ч. електронних засобів навчання (М. Бойко, С. Буртовий, Л. Дзюба-Шпурик, А. Коломієць, Л. Петухова та ін.).

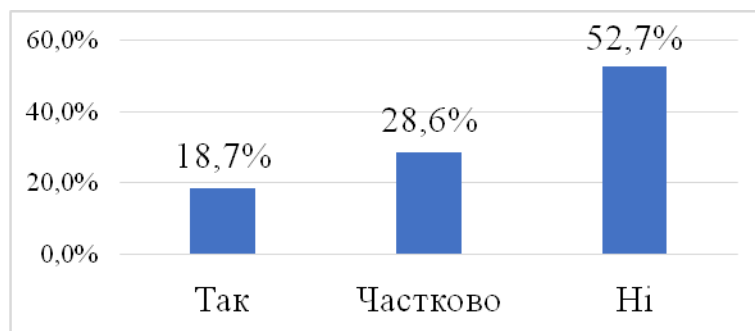
Аналіз наукових праць (О. Дубасенюк [3], С. Мартиненко [6], Д. Пащенко [7], М. Ковальчук [4] та ін.) засвідчив, що на рівень професійної діяльності вчителя, у т.ч. учителя початкової школи, істотно впливає його готовність до використання інформаційних технологій в процесі учіння. Науковці [1; 2; 5; 8] сходяться в єдиній думці, що з поступовим розвитком комп'ютерного забезпечення, поширенням портативних пристроїв, у яких передбачено можливість оперативного одержання інформації різних форматів, учителям необхідно максимально використати їхній потенціал для розвитку інтелектуальних і творчих можливостей учнів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас аналіз педагогічних досліджень засвідчує безсистемність наукових розвідок щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності.

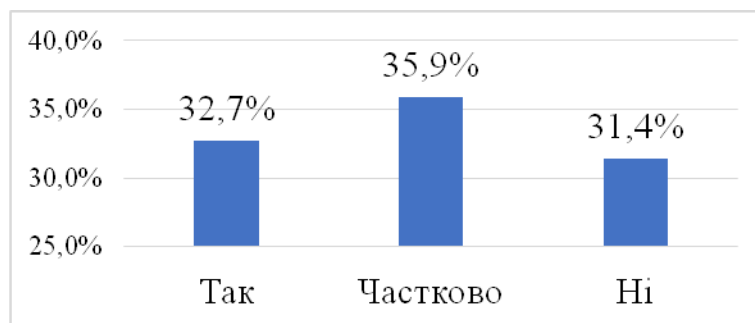
Мета статті – визначити реальний стан професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування реального стану професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті нашого дослідження нами проводилися анкетування та опитування 168 студентів та 32 викладачів спеціальності «Початкова освіта», а також 54 учителів початкової школи м. Суми, що мають стаж роботи менше 3 років та є слухачами курсів підвищення кваліфікації.

Як показують результати опитування, лише 18,7% студентів вважають, що навчання спецкурсів з вивчення ЕОР в їхньому навчальному закладі повністю забезпечене необхідною літературою, 28,6% – свідчать про часткове забезпечення, а 52,7% – вважають його недостатнім (рис. 1). Незадоволені студенти не лише кількістю, а й якістю навчальної літератури з інформатичних дисциплін: зокрема, виклад матеріалу в наявних підручниках і посібниках повністю задовольняє 32,7% опитаних, майже така ж кількість (35,9%) задоволена ним відносно і 31,4% – не задоволені взагалі (рис. 2).

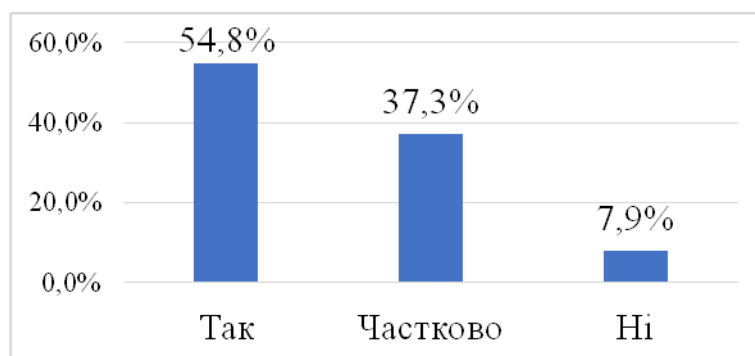

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що вивчення інформатичних дисциплін у Вашому ЗВО повністю забезпечене необхідною літературою?»

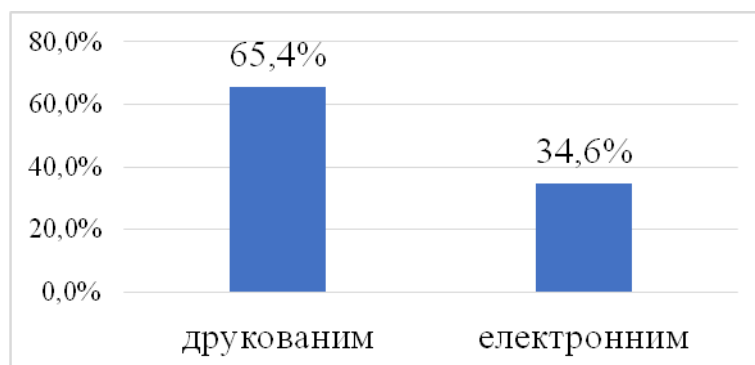
Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання «Виклад навчального матеріалу у наявних підручниках і посібниках з інформатичних дисциплін Вас повністю задовольняє?»

54,8% студентів для кращого засвоєння матеріалу щодо використання ЕОР в освітньому процесі доводиться звертатися до додаткової літератури, ще 37,3% роблять це епізодично. Цікаво, що 52,2% опитаних використовують для цього Інтернет-ресурси (ще 20,4% звертаються до них час від часу) (рис. 3).

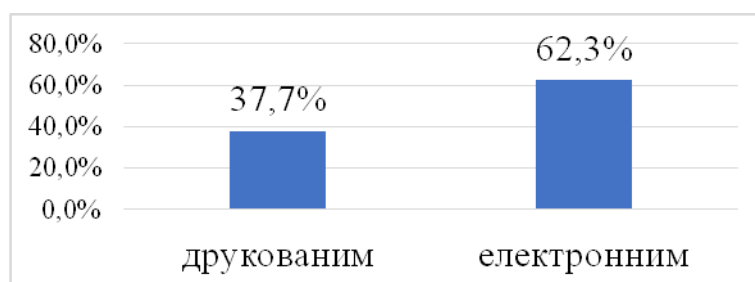

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання «Для кращого засвоєння матеріалу щодо використання ЕОР у освітньому процесі Вам доводиться звертатися до додаткової літератури?»

Цікавою виявилася пропорційність у відповідях про уподобання студентів щодо роботи з певними видами видань: у вивченні теоретичних питань, опрацюванні великих масивів текстової інформації 65,4% опитуваних віддають перевагу традиційним друкованим виданням, а під час тренування практичних навичок 62,3% – звертаються до видань електронних (рис. 4-5).

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання «Яким видам видань Ви віддасте перевагу у вивченні теоретичних питань, опрацюванні великих масивів текстової інформації?»

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання «Яким видам видань Ви віддасте перевагу для тренування певних навичок?»

Необхідність ресурсів мережі Інтернет і вміння роботи з комп'ютером для майбутньої професії визначили 64,2% студентів, 35% – частково й 0,7% вважають їх зовсім не потрібними. Результати відповідей респондентів свідчать про усвідомлення необхідності комп'ютерної грамотності в діяльності вчителя початкової школи.

Щодо використання комп'ютерних технологій та Інтернету в роботі з молодшими школярами студенти за результатами анкетування висловили такі думки: 7,1% – не потрібно, бо шкідливо; 79,8% – у деяких випадках; 13,1% – потрібно завжди. Отже, результати свідчать, що майбутні вчителі початкової школи розуміють шкідливість використання комп'ютерної техніки з дітьми, однак усвідомлюють, що це є необхідним і невідворотним.

Серед умов, що стимулюють до використання ЕОР в майбутній педагогічній діяльності респондентами визначено: 20,9% – можливість роботи в комп'ютерному класі ЗВО, 38,3% – доступ до мережі Інтернет у ЗВО, 50,7% – творчі завдання з методик початкової освіти, 17% – проходження практики у школі з комп'ютерним забезпеченням.

Необхідними умовами для професійного зростання студентів у сфері ЕОР визначено: 61% – підвищення рівня комп'ютерної грамотності, 30,5% – вивчення методики і правил роботи молодшого школяра з ЕОР, 31,9% – орієнтування у сучасних тенденціях інформатизації освіти.

Крім доступу до мережі Інтернет, майбутні вчителі початкової школи необхідними умовами професійної підготовки до використання ЕОР вважають виконання творчих професійно спрямованих завдань (68,9%), отримання необхідного досвіду під час проходження педагогічної практики (75,3%), підвищення рівня комп'ютерної грамотності (32,4%), оволодіння необхідними

знаннями й уміннями забезпечення інформаційного освітнього середовища в початковій школі (56,1%).

За результатами анкетування 63,8% студентів планує використовувати ЕОР під час проходження практики в школі, 29,8% – сумніваються у відповіді, а 6,4% – взагалі не планують будь-яке застосування ЕОР в практичній діяльності. Серед можливостей застосування ЕОР під час практики студенти вказують: 71,3% – оформлення звітної документації, 47,2% – створення дидактичного матеріалу, 43,6% – показ учням різнопланових презентацій, 20,6% – підбір програмного забезпечення навчально-ігрового характеру, 4% – електронне консультування з керівниками від бази практики та ЗВО.

Результати свідчать про різносторонній рівень підготовки майбутніх учителів до використання ЕОР у практичній діяльності. Отже, дані анкетування підтвердили потенційний запит студентів на використання ЕОР у професійній діяльності.

Висновки. Установлено, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи сьогодні обумовлена динамічними перетвореннями, які відбуваються в соціально-економічній, політичній сфері суспільства та у сфері освіти. Започатковані освітні реформи в Україні та узгоджуються з європейськими трендами підготовки вчителів використовувати інформаційні технології у професійній діяльності на етапі початкової школи.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми і потребує подальших наукових розвідок за такими напрямками: підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації самостійної роботи молодших школярів з використанням ЕОР; підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання ЕОР у системі післядипломної освіти; розвиток у майбутніх учителів початкової школи умінь використовувати ЕОР у процесі вивчення інформатичних дисциплін, в умовах неформальної та інформальної освіти.

Література

1. Акімова О. М. Педагогічні умови організації позааудиторної самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти» / МОН України, Укр. інженер.-пед. акад. Харків, 2013. 20 с.

2. Байбара Т.М. Функціональна структура педагогічного мислення вчителя початкової школи. *Школа першого ступеня: теорія і практика: Збірник наукових праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Г.С. Сковороди*. 2001. Випуск 1. С. 148-161.

3. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: [монографія]. Житомир : Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2005. С. 166-167.

4. Ковальчук М. О. Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі. Дис... канд. пед. наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04. «Теорія і

методика професійної освіти» (015 – Педагогічні науки). Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2017.

5. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкової школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2008. 526 с.

6. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика : монографія. Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. 434 с.

7. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до гуманістичного виховання учнів : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2006. 36 с.

8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Абрис, 1997. 416 с.

References

1. Akimova, O. M. (2013). Pedagogical conditions of organization of extracurricular independent work of future primary school teachers: dis. ... cand. ped. sciences: 13.00.04 "Theory and methods of prof. of Education »/ Ministry of Education and Science of Ukraine, Ukr. engineer-ped. acad. Kharkiv.

2. Baibara, T. M. (2001). Functional structure of pedagogical thinking of an elementary school teacher. *School of the first degree: theory and practice: Collection of scientific works of Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytsky state pedagogical institute*, 1, 148–161.

3. Dubaseniuk, O. A. (2005). Theory and practice of professional educational activity of a teacher. Zhytomyr: Zhytomyr State University I. Franko.

4. Kovalchuk, M. O. (2017). Formation of readiness of future teachers to use multimedia educational systems in primary school. Dissertation ped. sciences (Doctor of Philosophy) in the specialty 13.00.04. "Theory and methods of vocational education" (015 - Pedagogical sciences). Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr.

5. Kolomiets, A. M. (2008). Theoretical and methodical bases of formation of information culture of the future teacher of elementary school: dis. ... d-ra ped. science: 13.00.04. Vinnytsia.

6. Martynenko, S. M. (2008). Diagnostic activity of the future primary school teacher: theory and practice: monograph. Kyiv: Kyiv State Medical University named after B.D. Grinchenko.

7. Pashchenko, D. I. (2006). Formation of readiness of future primary school teachers for humanistic education of students: dis. for science. degree of dr. ped. Science / Nat. ped. univ. M. P. Dragomanova. Kyiv.

8. Savchenko, O. Ya. (1997). Didactics of primary school. Kyiv: Abris.